

ELS JOCS FLORALS DE BARCELONA

El dia 20 de febrer de 1393, en un document datat a València i escrit en el pompós i retòric llatí curial de l'època, el rei Joan I - aquell que, per les seves arrelades afeccions cinegètiques i musicals com per la seva vasta cultura literària meresqué els sobrenoms de "el Caçador" i "l'amador de la gentilesa" - encarregava a Jaume March, cavaller, i al noble ciutadà de Barcelona Lluís d'Averçó, l'organització de la festa de la Gaia Ciència, la qual havia de celebrar-se, a estil de les que es celebraven - deia ell - a París i a Tolosa, el dia 25 de març, festa de l'Anunciació, o el diumenge següent. Sabem que l'any 1395, i convocats i presidits, per encàrrec del rei, per un consistori de set barons entesos, aquests primers Jocs Florals de Barcelona eren celebrats i que l'any següent, instats pel propi monarca a pagar les joies que recompensaven els treballs premiats, els consellers de la ciutat s'hi negaven cortesament, al·legant el mal estat de les finances municipals i que tals concursos no donaven gaire profit a la Gaia Ciència - és a dir, a la poesia. L'any 1398, mort ja el rei caçador, el seu germà i successor, Martí "l'Humà", es feia càrrec, amb l'assignació de quarante florins d'or, de les despeses dels Jocs i ordenava que aquests fossin celebrats el diumenge de Pentecostès d'aquell any i dels venidors. Quinze anys més tard, Ferran I, el d'Antequera, que al seu torn succeïa el seu oncle en el tron d'Aragó, confirmava, gairebé copiant-lo textualment, el document de Martí en quant al funcionament del Consistori de la Gaia Ciència i als càrrecs de mantenidors.

Si no a París, com deia el rei Joan, decididament enamorat de tot el que era francès, començant per la seva primera núvia i per les dues mullers successives que va tenir - els Jocs Florals tenien vida, certament, a Tolosa, i la "Sobregaya Companhia dels Trobadors", fundada a la ciutat del Llenguadoc l'any 1323, sota el llegendari patronatge de Dama Clemència Isaura, havia atret molts poetes catalans, seguidors de Cerverí de Girona i de Guillem de Berguèdà, i que empraven, en llurs exercicis sovint més retòrics que poètics, la llengua veïna. Cal dir, en llur excusa, que durant molt de temps la llengua d'oc fou considerada, a tot Europa, com a la més adient per a la poesia, i que els tractadistes de preceptiva literària es referien a la poesia provençal en dictar les "Razós de Trobar" (Ramon Vidal de Besalú) o les "Leys d'amors" (Guilhem Molinier). Precisament els dos escriptors catalans encarregats de donar una organització al brot de la Gaia Ciència trasplantat a Barcelona eren dos tècnics en poesia, autors també de llibres de preceptiva: el "Diccionari de Rims", escrit per Jaume March pels volts de 1371, i el "Torcimany de la

sciència gaya de trobar", de Lluís d'Averçó, obra probable del darrer terç del segle XIV.

Els Jocs Florals de Barcelona van tenir una vida relativament brillant, i ens en queden records com algunes de les poesies premiades, el discurs de Felip de Malla, l'any 1413, o la descripció entusiasta que en feia aquell singular personatge, descendent dels reis d'Aragó, poeta castellà i nigromant que es digué Enric de Villena i que en fou un temps mantenidor. A mig segle XV, tanmateix, havien desaparegut - les circumstàncies polítiques, i la decadència de Barcelona, en particular, hi van influir força - i poc després els de Tolosa també s'extingien.

Quatre segles més tard, i per iniciativa d'un grup d'escriptors catalans plens d'entusiasme i enamorats de la història, els Jocs Florals de Barcelona renaixien. Ja hi havia hagut, l'any 1841, unatemptativa en aquest sentit, i la festa poètica que celebrava aleshores la Reial Acadèmia de Bones Lletres celebrava el 2 de juliol de l'any següent la primera d'aquestes festes, en la qual Joaquim Rubió i Ors, el poeta que havia fet amb "Lo Gayter del Llobregat" obra autèntica d'iniciador i patriarca de la Renaixença literària de Catalunya hi presentava el seu poema "Roudor del Llobregat" i era recompensat amb una gorra de trobador, guarnida amb una viola d'or. Per manca de mitjans, l'Acadèmia desistí de seguir celebrant aquella festa. Fou l'entusiasme i la tenacitat d'Antoni de Bofarull, al qual feren costat el mateix Rubió i Ors i d'altres homes d'influència i prestigi intel·lectuals, com Manuel Milà i Fontanals, Víctor Balaguer i Joan Cortada, els qui aconseguiren, l'any 1859, allò que no obtenia el rei Joan I l'any 1396: que l'Ajuntament de Barcelona prengué la festa sota la seva protecció i que es fes càrrec de les joies que havien de recompensar els poemes premiats.

El primer diumenge de maig d'aquell any, al Saló de Cent de la Casa de la Ciutat barcelonina, es celebraven, doncs, els primers Jocs Florals d'aquella restauració decidida i feta possible pels homes de la Renaixença. El Consistori, de set mantenidors, estava presidit per Manuel Milà i Fontanals, al qual feien costat Joan Cortada, Josep Lluís Pons i Gallarza, Víctor Balaguer, Miquel Victorià Amer, Joaquim Rubió i Ors i Antoni de Bofarull. Aquest darrer actuava de secretari i fou l'autor del reglament i del programa dels Jocs. El primer president, eminent historiador de la literatura antiga i ensems poeta, era molt escèptic en quant a la vitalitat i l'eficàcia de l'esforç renaixentista. Però a ell i als seus companys es deu que, contra l'ambient general de l'època, fos decidit que la llengua exclusiva dels Jocs seria el català. Van establir-se els tres premis ordinaris - la Flor Natural, "premi d'honor i

cortesía", guanyat per primera vegada per la poetessa Isabel de Villamartín, l'Englantina d'Or, destinada a una poesia de tipus patriòtic, i la Viola d'Or i Argent, que premiava una composició de tema religiós. Així s'establí el triple lema "Pàtria, Fe i Amor", que presidiria totes les celebracions dels Jocs Florals. El fet d'obtenir tres vegades algun d'aquests premis donava el títol de Mestre en Gai Saber, el primer dels quals fou Víctor Balaguer, proclamat com a tal l'any 1861. La llista completa de Mestres conté els noms més prestigiosos de la poesia catalana del segle passat i d'aquest. Salvant rares excepcions de poetes noucentistes - ha estat observat que grans poetes com López-Picó, Guerau de Liost, Carles Riba, Marià Manent, J. V. Foix i Maria Antònia Salvà no figuren en aquesta llista - pot dir-se que la història de les nostres lletres pot fer-se damunt aquesta ~~xxxxxx~~ relació, que va de Rubió i Ors a Felip Graugés - el darrer que fou proclamat, l'any 1936, ~~xxxxxx~~ quan per última vegada són celebrats, a Barcelona, els Jocs Florals - i on es llegeixen els noms de Pons i Gallarza, Mossèn Jaume Collell, Ramon Picó i Campamar, Anicet de Pagès de Puig, Frederic Soler, Angel Guimerà, Jacint Verdaguer, Apel·les Mestres, Francesc Matheu, Joan Maragall, Joan Alcover, Costa i Llobera, Llorenç Ribes, Joan M. Guasch - detall curiós: aquest poeta ha obtingut nou premis ordinaris, la qual cosa li hauria valgut d'ésser tres vegades Mestre en Gai Saber; afectuosament, hom li ha pogut donar el sobrenom de "Trimestre", - Josep Carner i Josep Maria de Sagarra, entre altres de menys meritoris o més oblidats.

De 1859 a 1936, sense altres interrupcions que els forçats eclipsis a què els sotmetien les circumstàncies externes - i àdhuc així, els Jocs eren celebrats en la intimitat o a fora de Barcelona, com un any que van haver d'arrecerar-se a Sant Martí del Canigó - la festa dels Jocs Florals de Barcelona va tenir lloc, cada primer diumenge de maig, al Saló de Cent, a Llotja, a Belles Arts o al Palau de la Música, amb una assistència fervorosa i amb un fidel concurs de poetes i prosistes. Als tres premis ordinaris van afegir-se, gràcies a la munificència particular, els Fastenrath i Concepció Rabell, destinats a llibres ja publicats - en anys alternats eren destinats a novel·les, contes, poemes i teatre -, la Copa Artística, destinada a una narració en prosa, i el Premi Francesc Cambó, que mai no arribà a concedir-se.

Vint-i-dos anys més tard d'aquells darrers Jocs Florals de Barcelona ens trobem en vigílies de la celebració del centenari dels Jocs. Més que per substituir-los, per donar una manifestació reiterada de fe en l'idioma i de fidelitat en el servei de la nostra literatura, d'ençà de l'any 1941 les distintes colònies catalanes establertes en les principals ciutats d'Europa i

d'Amèrica celebren, amb una continuïtat admirable i amb la col.laboració dels escriptors de llengua catalana residents a tot arreu, els Jocs Florals de la Llengua Catalana, regits per una organització molt semblant a la dels J.F. de Barcelona. El 4 de maig de 1941, aquesta festa era celebrada a Buenos Aires i els anys següents ho foren, successivament, a la ciutat de Mèxic, a Santiago de Xile, a L'Havana, a Bogotà, a Montpeller, a Londres, a París, a Montevideu, a Perpinyà, a Nova York, a Tolosa de Llenguadoc, a Caracas, a Sao Paulo, a San José de Costa Rica, a Cambridge i altra vegada a Mèxic. Enguany estan anunciats per a celebrar-se a la ciutat argentina de Mendoza. Aquests Jocs Florals de la Llengua Catalana han mantingut un alt nivell d'exigència i qualitat, i els lectors de "Serra d'Or" podran comprovar-ho amb les mostres que han pogut llegir de les poesies premiades amb la Flor Natural. Presidits per altes figures de la nostra cultura, han comptat sempre amb l'assistència i la col.laboració de les autoritats dels països als quals s'acollien. Adhuc han proclamat dos nous mestres en gai saber: Mercè Rodoreda, la qual guanyava tres anys consecutius la Flor Natural, i Agustí Bartra, amb una Flor Natural, una Englantina i una Viola d'Or. Atenent les finalitats per les quals són convocats, aquests Jocs Florals de la Llengua Catalana atorguen premis per a obres de teatre, narracions, assaigs i estudis històrics, així com per a composicions musicals, i són una excel.lent manifestació de la vitalitat i la unitat de la nostra cultura.

Es de suposar, tanmateix, que la celebració del primer centenari dels Jocs Florals de Barcelona trobarà, a dintre i a fora de Catalunya, un ressò i una transcendència dignes dels que tenia, per la poesia catalana i, en general, per la seva Renaixença, la restauració de la Gaia Festa per Manuel Milà i Fontanals i els sis escriptors meritoris que li feien costat. Sé que els escriptors provençals i llenguadocians volen commemorar la data i que la faran coincidir, simbòlicament, amb el centenari de "Mireio", el gran poema de Mistral. Els set Mestres en Gai Saber encara vivents - i per molts anys - i els homes que tenen a cor mantenir la gloriosa herència dels Francesc Matheu, els Joaquim Cabot i els Pirozzini, puntals abnegats durant molts anys de la festa del primer diumenge de maig estan també decidits, jo n'estic segur, a fer que aquest centenari que ens durà el primer diumenge de maig de 1959 no passi desapercbut per als catalans i per a tots els ~~amants de la nostra~~ amics que la nostra literatura té arreu del món.

Rafael T A S I S.